MAŁGORZATA SZWEJKOWSKA, KACPER MILKOWSKI
Institute of Law, University of Economics
and Human Sciences in Warsaw, Poland
<https://orcid.org/0000-0003-3714-4860>

***PREVENTING, COUNTERACTING
AND COMBATING COVID-19 IN THE
LIGHT OF UKRAINIAN LAW – THE ISSUE
OF PROPORTIONALITY OF THE
RESTRICTIONS OF CONSTITUTIONAL
RIGHTS AND FREEDOMS OF AN INDIVIDUAL***

**ZAPOBIEGANIE, PRZECIWDZIAŁANIE
I ZWALCZANIE COVID-19
W ŚWIEŁE PRAWA UKRAIŃSKIEGO
– PROBLEMATYKA
PROPORCJONALNOŚCI OGRANICZEŃ
KONSTYTUCYJNYCH PRAW
I WOLNOŚCI JEDNOSTKI**

Abstract: The article addresses the issue of limitation of the constitutional rights and freedoms of an individual in Ukraine in order to prevent and combat the spread of SARS-CoV-2 virus infections, causing the disease COVID-19. In such cases, accordingly to the Constitution of Ukraine the state of emergency should have been declared by the President of the Ukraine. Instead the Cabinet of Ministers of Ukraine had proclaimed – on the basis of Art. 11 of the Code of Civil Protection of Ukraine – the emergency situation.

The purpose of this article is to evaluate the adopted solution through the prism of the provisions of the Ukrainian Constitution and to answer the question whether there has been a breach of its provisions.

Keywords: preventing and combating the spread of COVID-19 disease, Constitution of Ukraine, emergency state, emergency situation, breach of the Constitution of Ukraine

Streszczenie: Artykuł dotyczy problematyki wprowadzania na Ukrainie ograniczeń dotyczących konstytucyjnych praw i wolności jednostki w celu zapobiegania i zwalczania szerzenia się zakażeń wirusem SARS-CoV-2, wywołującym chorobę COVID-19. Władze ukraińskie postanowiły w tym celu nie wykorzystywać stanu wyjątkowego przewidzianego Konstytucją Ukrainy z dnia 28 czerwca 1996 r. oraz ustawami. Zamiast niego sięgnięto do instytucji stanu nadzwyczajnego, który został proklamowany przez Gabinet Ministrów Ukrainy na podstawie art. 11 Kodeksu ochrony ludności Ukrainy. Celem niniejszego artykułu jest ocena przyjętego rozwiązania przez pryzmat postanowień ukraińskiej ustawy zasadniczej i odpowiedź na pytanie, czy doszło w ten sposób do naruszenia jej postanowień.

Słowa kluczowe: zapobieganie i zwalczanie rozprzestrzeniania się choroby COVID-19, Konstytucja Ukrainy, stan wyjątkowy, sytuacja nadzwyczajna, naruszenie Konstytucji Ukrainy

1. WSTĘP

Stany nadzwyczajne przewidziane są w systemie prawnym na wypadek sytuacji, które, ujmując rzecz najogólniej, uniemożliwiają państwu realizowanie pełnego zakresu ochrony dóbr prawnych gwarantowanych konstytucyjnie. Stanowią instrument prawny służący do zwalczania najpoważniejszych zagrożeń godzących w bezpieczeństwo państwa i jego obywateli, i to w sposób niekie-

dy sprzeczny z wartościami demokratycznego państwa prawa¹. Z uwagi chociażby na wpływ stosowania przez państwo nadzwyczajnych stanów na ochronę wolności i praw jednostki konieczne jest, aby ich podstawowa regulacja odbywała się na poziomie konstytucyjnym².

Ponadto trzeba zauważyć, że zazwyczaj przewiduje się różnego rodzaju stany nadzwyczajne, wprowadzane z uwagi na wystąpienie określonych zagrożeń, którym nie można przeciwdziałać lub których nie można zwalczać zwykłymi środkami. Każdy z tych stanów posiada swoistą charakterystykę, w tym wachlarz stosowanych ograniczeń lub obciążeń nakładanych na jednostki, adekwatnych do sytuacji stanowiących podstawę ich zastosowania. Z uwagi na swoją wagę (istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, osób i mienia, dóbr kultury czy elementów środowiska naturalnego) wynikającą z faktu, że prowadzą do znacznej ingerencji w prawa i wolności jednostki, zasady ich wprowadzenia oraz mechanizmy ich funkcjonowania powinny tworzyć kompleksową, wewnętrznie spójną i przejrzystą regulację prawną.

Mając na względzie charakter zagrożenia zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, a zatem wystąpienie sytuacji pandemicznej, i co się z tym wiąże – niezbędność przyjęcia odpowiednich działań w ramach systemu prawa, w tym mających za zadanie unieszkodliwienie źródeł zakażenia i przecięcie dróg szerzenia się choroby, prawodawcy musieli zdecydować o wprowadzaniu najefektywniejszych rozwiązań prawnych, które zrealizują te cele.

¹ PROKOP, K.: Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Białystok: Temida 2, 2005, s. 9.

² HABIBI, R., BURFI, G., CAMPOS, T.: Do not violate the International Health Regulations during the COVID-19 outbreak. W: The Lancet, 220, nr 395, s. 664.

Celem niniejszej publikacji jest dokonanie oceny konstytucyjności wprowadzenia stanu nadzwyczajnego oraz obostrzeń związanych z wprowadzeniem na Ukrainie w marcu 2020 r. kwarantanny, ale także ograniczeń w swobodnym wykonywaniu praw oraz wolności podyktowanych koniecznością ochrony zdrowia publicznego w sytuacjach nadzwyczajnych.

W przedmiotowych rozważaniach znalazło zastosowanie podejście metodologiczne formalno-dogmatyczne. Metoda badawcza została wykorzystana do przeprowadzenia wykładni obowiązujących na Ukrainie aktów normatywnych, w tym Konstytucji, Ustawy z dnia 16 marca 2000 r. o reżimie prawnym stanu wyjątkowego (Dziennik Urzędowy Ukrainy z 2000 r., nr 23, poz. 176), Ustawy z dnia 2 października 2012 r. – Kodeksu obrony cywilnej Ukrainy (Dziennik Urzędowy Ukrainy z 2020 r., nr 2, poz. 5) oraz Dekretu Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 22 lipca 2020 r. nr 641 o ustanowieniu kwarantanny i wprowadzeniu wzmocnionych środków przeciwepidemicznych na obszarach o znacznym rozprzestrzenianiu się ostrej choroby układu oddechowego COVID-19 wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2 (Dziennik Urzędowy Ukrainy, 2020, nr 63, poz. 2029).

2. STAN WYJĄTKOWY (NADZVYCHAYNYY STAN)

Zgodnie z art. 106 pkt 21 Konstytucji prezydent Ukrainy w wypadkach koniecznych podejmuje decyzje, następnie zatwierdzane przez Radę Najwyższą Ukrainy, tj. ukraiński parlament (art. 85 pkt 31 Konstytucji Ukrainy), o wprowadzeniu na Ukrainie albo na określonych jej obszarach stanu wyjątkowego, a także ogłasza w razie konieczności określone obszary Ukrainy obszarami nadzwyczajnej sytuacji ekologicznej. Wynika stąd, iż stan wyjątkowy

jako specjalny reżim prawny może obowiązywać zarówno na obszarze całego kraju, jak i lokalnie³. Reżim prawny stanu wyjątkowego ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa obywateli na wypadek różnorodnych sytuacji kryzysowych, poczynając od klęsk żywiołowych, wypadków i katastrof, epidemii i epizootii aż po zamach na władzę państwową lub porządek konstytucyjny Ukrainy⁴.

Z inicjatywą wprowadzenia stanu wyjątkowego lub ustanowienia obszarów nadzwyczajnej sytuacji ekologicznej na terytorium całego państwa lub jego części może wystąpić Rada Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy. W określonych sytuacjach stosowny wniosek przedkłada prezydentowi Gabinet Rady Ministrów Ukrainy. W Autonomicznej Republice Krym albo na określonych jej obszarach mogą występować z takim wnioskiem właściwe organy Autonomicznej Republiki Krym (art. 138 pkt 10 Konstytucji Ukrainy). Podczas stanu wyjątkowego może dojść do ograniczenia praw i wolności jednostki. Zakres dopuszczalnych ingerencji w tym obszarze jest jednak limitowany poprzez wprowadzenie przez ustrojodawcę klauzuli negatywnej w dyspozycji art. 64 ust. 2 Konstytucji Ukrainy⁵. Tym samym poza przypadkami dotyczącymi proklamacji stanu wyjątkowego ustawa zasadnicza Ukrainy nie przewiduje możliwości jakiegokolwiek ograniczania praw i wolności jednostki gwarantowanych jej postanowieniami⁶.

³ OLECHNO, A.: Prezydent Ukrainy jako gwarant suwerenności i integralności terytorialnej państwa. W: Guzik-Makaruk, E. i Pływaczewski, E. (red.), *Współczesne oblicza bezpieczeństwa*, Białystok: Temida 2, 2015, s. 351.

⁴ NAGREBELNY, V.: *Nadzwyczajny stan [State of Emergency]*. W: Levenets, Y., Shapoval, Y., *Politychna entsyklopediya [Political encyclopedia]*, Kiev: Parlamentske vydavnytstvo, 2011, s. 472.

⁵ STEC, A.: *Stany nadzwyczajne w porządku konstytucyjnym Ukrainy – stan wojenny 2018 roku*. W: *Przegląd Sejmowy*, 2019, nr 5(154), s. 67.

⁶ KOVALIV, M., RUTAR, A., PAVLYSHYN, Y.: *Poryadok i pidstavy vvedennya pravovoho rehymu nadzvychaynoho stanu*. W: *Науковий Вісник Л'вівського державного університету внутрішніх справ*, 2015, nr 2, s. 180–185.

Owa klauzula (zwana także limitacyjną) określa warunki, pod jakimi mogą być ograniczane prawa oraz wolności wskazane w konkretnym akcie normatywnym⁷. Sposób jej wyrażenia oraz usytuowania w porządku prawnym ma fundamentalne znaczenie z punktu widzenia poziomu ochrony praw człowieka⁸. Konstytucyjna ochrona przedmiotowych praw będzie wysoce utrudniona w sytuacji, gdy ustrojodawca będzie dopuszczać szerokie możliwości ich ograniczania w aktach normatywnych niższego rzędu. Tym samym to właśnie klauzula limitacyjna w sposób szczególny wskazuje realny zakres oraz treść ochrony konstytucyjnej poszczególnych praw oraz wolności⁹. W treści art. 64 ust. 2 Konstytucji Ukrainy przewidziano katalog praw i wolności wyłączony spod tych ograniczeń i do niego zaliczono określony zakres uprawnień, przy czym w sposób szczególny zwrócono uwagę na gwarancje związane z prawem do równego traktowania (art. 24 Konstytucji), prawem do posiadania obywatelstwa (art. 25), prawem do życia (art. 27) i prawem do godności (art. 28). Co więcej, ograniczenia wynikające z wprowadzenia stanu wojennego albo wyjątkowego nie mogą ingerować w zakres wolności oraz nietykalności osobistej (art. 29), prawa do złożenia skargi (art. 40), prawa do własności mieszkania (art. 47), prawa do zawarcia związku małżeńskiego (art. 51) i praw dziecka (art. 52). Wyłączenia, które zostały wskazane w art. 64 ukraińskiej Konstytucji, obejmują również prawo do ochrony sądowej (art. 55), prawo do odszkodowania

⁷ ZAKOLSKA, J.: Problem klauzuli ograniczającej korzystanie z praw i wolności człowieka w pracach konstytucyjnych w poglądach doktryny i orzecznictwa. W: *Przegląd Sejmowy*, 2005, nr 5, s. 11–30.

⁸ ŚLEDZIŃSKA-SIMON, A.: *Analiza proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności*. Wrocław: Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2019, s. 95.

⁹ PIECHOWIAK, M.: *Klauzula limitacyjna a nienaruszalność praw i godności*. W: *Przegląd Sejmowy*, 2009, nr 2(91), s. 56.

(art. 56), prawo do zapoznania się z przepisami (art. 57), poszanowania procesowej zasady nieretroakcji (art. 58), prawo do uzyskania pomocy prawnej (art. 59), gwarantowanie zasady *ne bis in idem* (art. 61), uznanie zasady domniemania niewinności (art. 62) i prawo do obrony (art. 63)¹⁰. Jak zauważa Andrzej Stec, możliwe są zatem ograniczenia pozostałych praw i wolności jednostki gwarantowanych konstytucyjnie, zawsze jednak z oznaczeniem czasu obowiązywania tych ograniczeń¹¹.

W razie ogłoszenia dekretu prezydenta Ukrainy o wprowadzeniu stanu wojennego lub stanu wyjątkowego na Ukrainie lub na jej określonych obszarach, Rada Najwyższa Ukrainy zbiera się bez zwoływania w ciągu dwóch dni. W razie zakończenia kadencji Rady Najwyższej Ukrainy w czasie trwania stanu wojennego lub stanu wyjątkowego jej kadencję przedłuża się do dnia pierwszego posiedzenia pierwszej sesji Rady Najwyższej Ukrainy wybranej po zniesieniu stanu wojennego lub stanu wyjątkowego (przepis art. 83 ust. 3 i 4 Konstytucji Ukrainy)¹².

Zgodnie z dyspozycją art. 92 ust. 1 pkt 19 Konstytucji Ukrainy system prawny obowiązujący w czasie stanu wojennego lub wyjątkowego oraz nadzwyczajnej sytuacji ekologicznej określają ustawy Ukrainy. W zakresie odnoszącym się do stanu wyjątkowego wskazać należy, że regulowany jest on postanowieniami Ustawy z dnia 16 marca 2000 r. o reżimie prawnym stanu wyjątkowego (Dziennik

¹⁰ NIKOŁAJEW, J.: Konstytucyjne gwarancje wolności sumienia i religii a wprowadzenie stanu wojennego na Ukrainie w 2018 r. W: *Studia Prawnoustrojowe*, 2019, nr 46, s. 298.

¹¹ STEC, A.: Stany nadzwyczajne w porządku konstytucyjnym Ukrainy – stan wojenny 2018 roku. W: *Przegląd Sejmowy*, 2019, nr 5(154), s. 67.

¹² FALECKI, J.: Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa Ukrainy. W: Brzoza, R., Lewandowski, J., Podciborski, T., *Wschodni wymiar globalizacji. Polityczne, gospodarcze i kulturowe wyzwania strefy eurazjatyckiej*. Kielce: Wydawnictwo Stowarzyszenia Współpracy Polska–Wschód, 2013, s. 100.

Urządowy Ukrainy z 2000 r., nr 23, poz. 176). Zgodnie z treścią art. 4 przywołanej ustawy stan wyjątkowy jest wprowadzany tylko wtedy, gdy istnieje realne zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli lub porządku konstytucyjnego, którego wyeliminowanie w inny sposób jest niemożliwe (a zatem obowiązuje tu zasada *ultima ratio*). Jak wskazuje cytowana ustawa, ma to miejsce w przypadku:

1. Wystąpienia szczególnie poważnych sytuacji kryzysowych i naturalnych, w tym wywołanych przez człowieka (klęski żywiołowe, np. rozległe pożary, pandemie itp.), które stanowią zagrożenie dla życia i zdrowia znacznych grup ludności.
2. Aktów terrorystycznych, którym towarzyszy śmierć ludzi lub zniszczenie mienia w znacznych rozmiarach.
3. Występowania konfliktów międzynarodowych i międzywyznaniowych, blokowania lub zajmowania niektórych szczególnie ważnych obiektów lub terytoriów, co zagraża bezpieczeństwu obywateli i zakłóca normalną działalność władz państwowych i lokalnych organów samorządowych.
4. Pojawienia się masowych wystąpień i protestów, którym towarzyszy stosowanie przemocy wobec obywateli, ograniczenie ich praw i wolności.
5. Usiłowania przejęcia władzy państwowej lub zmiany porządku konstytucyjnego Ukrainy poprzez przemoc.
6. Masowego przekraczania granicy państwowej przez ludność z terytorium sąsiadujących z Ukrainą państw.
7. Konieczności przywrócenia prawa konstytucyjnego i działalności władz państwowych.

Prawodawca ukraiński zrezygnował z definiowania stanu wyjątkowego (zarówno w Konstytucji, jak i w ustawach) na rzecz enumeratywnego wskazania sytuacji uprawniających do zastosowania instytucji stanu wyjątkowego. Zasadniczo wszystkie te przypadki

można przyporządkować do czterech przesłanek ogólniejszej natury, a mianowicie: zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego (w tym zagrożenia zamachami terrorystycznymi), zagrożenia dla obronności państwa, zagrożenia dla życia i zdrowia jednostek oraz mienia w znacznych rozmiarach spowodowanego przyczynami naturalnymi (np. skutek rozprzestrzenienia się pandemii) oraz niebezpieczeństwa dla ładu konstytucyjnego państwa¹³. Na aprobatę zasługuje okoliczność zastosowania w odniesieniu do tej kwestii zasady *ultima ratio* stanu wyjątkowego oraz enumeratywne i precyzyjne wskazanie przypadków jego wprowadzenia. Jakkolwiek waga tego rodzaju postanowień w sposób naturalny predestynuje je do nadania im rangi konstytucyjnej, ukraiński ustrojodawca jednak nie dostrzegł tego, sytuując je w ramach zwykłej ustawy¹⁴.

Przed wprowadzeniem stanu wyjątkowego na podstawie cytowanej ustawy prezydent Ukrainy odwołuje się za pośrednictwem środków masowego przekazu lub w inny sposób do grup osób, organizacji, instytucji, które są inicjatorami lub uczestnikami działań, które mogą być przyczyną wprowadzenia stanu wyjątkowego, z odezwą o zaprzestanie nielegalnych działań w wyznaczonym terminie i ostrzeżeniem o możliwości wprowadzenia stanu wyjątkowego¹⁵.

W sytuacjach o szczególnym przebiegu, szczególnych przyczynach lub dynamice można odstąpić od wystosowania przedmiotowego ostrzeżenia.

¹³ BRZEZIŃSKI, M.: Parlament wobec szczególnych zagrożeń – rozwiązania konstytucyjne wybranych państw obszaru byłego ZSRR. W: *Studia Politologiczne*, 2019, nr 33, s. 384.

¹⁴ PROTASENKO, K.: Ohlyad normatyvno-pravovoyi bazy rezhymu nadzvychaynoho stanu v Ukraini [Review of the regulatory framework of the state of emergency in Ukraine]. W: *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezidentovi Ukrainy*, 2009, nr 1, s. 107–109.

¹⁵ SHEMSHUCHENKO, Y.: *Yurydychna entsyklopediya* [Legal encyclopedia]. Kiev: *Ukrayinska entsyklopediya im. M.P. Bazhana*, 2002, s. 720.

Podczas obowiązywania stanu wyjątkowego dopuszczalne jest wprowadzenie ograniczeń wskazanych w dyspozycji art. 64 ust. 2 Konstytucji (o czym była mowa już powyżej), a ponadto (zgodnie z art. 16 Ustawy o reżimie prawnym stanu wyjątkowego) dekretem prezydenta Ukrainy w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego w interesie bezpieczeństwa narodowego i porządku publicznego w celu zapobiegania niepokojom lub przestępstwom, ochrony zdrowia publicznego lub ochrony praw i wolności innych osób w okresie stanu wyjątkowego mogą zostać wprowadzone następujące środki:

1. Ustanowienie specjalnego systemu wjazdu i wyjazdu, a także ograniczenia swobodnego przepływu ludzi na terytorium, na którym wprowadzono stan wyjątkowy.
2. Ograniczenie ruchu pojazdów i ich kontrola.
3. Wzmocnienie ochrony porządku publicznego i przedmiotów zapewniających żywotną działalność ludności i gospodarki krajowej.
4. Zakaz imprez masowych.
5. Zakaz strajków.
6. Przymusowe wywłaszczenie lub zajęcie mienia osób prawnych i osób fizycznych.

Gwarancjami zasady legalizmu w czasie obowiązywania stanu wyjątkowego są następujące zakazy, określone w przepisie art. 21 cytowanej ustawy, a mianowicie:

1. Zakaz zamiany Konstytucji Ukrainy.
2. Zakaz zmiany Konstytucji Autonomicznej Republiki Krymu.
3. Zakaz zmiany prawa wyborczego.
4. Zakaz przeprowadzenia wyborów prezydenckich, a także wyborów do Rady Najwyższej Ukrainy, Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krymu i lokalnych organów samorządowych.
5. Zakaz przeprowadzenia ogólnopolskiego oraz lokalnego referendum.
6. Zakaz ograniczania praw i uprawnień deputowanych Ukrainy.

Na czas stanu wyjątkowego kadencja organów przedstawicielskich samorządu lokalnego, Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krymu, Rady Najwyższej Ukrainy zostaje z mocy samego prawa przedłużona.

Czas trwania stanu wyjątkowego nie może przekroczyć 30 dni, jeżeli został wprowadzony na całym terytorium Ukrainy, z możliwością jednokrotnego przedłużenia o dalsze 30 dni. W przypadku gdy stan ten został wprowadzony wyłącznie lokalnie, czas jego obowiązywania nie może przekroczyć 60 dni (art. 7 Ustawy o reżimie prawnym stanu wyjątkowego). Proklamowanie stanu wyjątkowego następuje zatem na czas stosunkowo krótki, co budzi aprobatę. Stan wyjątkowy obowiązujący na obszarze całego kraju lub lokalnie może zostać odwołany przez upływem terminu, na jaki został wprowadzony, dekretem prezydenta Ukrainy w przypadku ustania okoliczności, które przewidywały konieczność wprowadzenia stanu wyjątkowego. Wniosek w tej kwestii do prezydenta może wystosować Rada Najwyższa Ukrainy lub w sytuacjach opisanych w art. 4 pkt 1 przywołanej ustawy Gabinet Rady Ministrów. Stan wyjątkowy obowiązujący w Autonomicznej Republice Krymu lub na niektórych jej terytoriach może zostać wcześniej odwołany z inicjatywy Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krymu (art. 8 cytowanej ustawy). Zniesienie stanu wyjątkowego ogłaszane jest niezwłocznie za pośrednictwem środków masowego przekazu lub w inny sposób po opublikowaniu dekretu prezydenta Ukrainy^{16, 17}.

¹⁶ BYRYUKOV, D., LESHCHENKO, A.: Polytycheskye aspekty prynatyia resheny v sfere hrazhdanskoy zashchyty v Ukrainy. W: Hyleya: Nauchny Vestnyk, 2015, nr 101, s. 468–471.

¹⁷ KUPRIY, W.: Konstytutsiynny protses: pytannya konstytutsiyno-pravovykh obmezhen [Constitutional process: issues of constitutional and legal restrictions]. Kiev: Instytut Zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrainy, 2019.

Jak *explicite* wynika z przedstawionego wyliczenia, stan pandemii (a tym samym sytuacja związana z rozpowszechnianiem się wirusa SARS-CoV-2) został przewidziany przez ukraińskiego prawodawcę jako przesłanka do wprowadzenia stanu wyjątkowego, o którym mowa w cytowanych powyżej przepisach Konstytucji Ukrainy.

3. WPROWADZENIE STANU NADZWYCZAJNEGO (NADZVYCHAYNOYI SYTUATSIYI)

Stanu nadzwyczajnego nie należy utożsamiać ze stanem wyjątkowym¹⁸. Gabinet Ministrów oficjalnie wprowadził 25 marca 2020 r. stan nadzwyczajny na terytorium Ukrainy na podstawie art. 11 Kodeksu obrony cywilnej Ukrainy (Dziennik Urzędowy Ukrainy z 2020 r., nr 2, poz. 5), w którym przewidziane zostały tryby funkcjonowania zunifikowanego państwowego systemu obrony cywilnej¹⁹.

Na gruncie Dekretu Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 22 lipca 2020 r. nr 641 o ustanowieniu kwarantanny i wprowadzeniu wzmocnionych środków przeciwepidemicznych na obszarach o znacznym rozprzestrzenianiu się ostrej choroby układu oddechowego COVID-19 wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2 (Dziennik Urzędowy Ukrainy, 2020, nr 63, poz. 2029) wprowadzo-

¹⁸ LUKASHOVA, S.: U rehionakh nadzvychayna sytuatsiya. Shcho tse i yak vplyne na zhyttya [The situation in the regions is emergency. What it is and how it will affect life]. W: Ukrainy's'ka prawda [Ukrainian truth], 2020, 25 marca.

¹⁹ KRYVACHUK, L.: Social services for children and youth during the COVID-19 pandemic in Ukraine. W: Pikula, N., Grewiński, M., Zdebska, E., Glac, W. (red.), Wyzwania dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa, Kraków: Biblioteka Instytutu Spraw Społecznych Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, 2020, s. 175.

na została kwarantanna od 1 sierpnia 2020 r. do dnia 31 października 2020 r. (art. 1). Ustawa zawiera także ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela – z uwagi na konieczność zapewnienia ochrony zdrowia. W zależności od sytuacji epidemicznej w regionie lub w poszczególnych jednostkach administracyjno-terytorialnych regionu Państwowa Komisja ds. Bezpieczeństwa Techniczno-Ekologicznego oraz Sytuacji Nadzwyczajnych²⁰ ustala „zielony”, „żółty”, „pomarańczowy” lub „czerwony” poziom zagrożenia epidemicznego związanego z rozprzestrzenianiem się COVID-19. Kwalifikacja oparta jest na podstawie stopnia przełudnienia w placówkach służby zdrowia przeznaczonych do hospitalizacji pacjentów z potwierdzonym przypadkiem COVID-19. Uwzględniane są także wskaźniki współczynnika wykrywalności oraz dynamiki wzrostu przypadków zakażenia COVID-19.

Rys. 1. TRYBY W „ZUNIFIKOWANYM PAŃSTWOWYM SYSTEMIE OBRONY CYWILNEJ” W ZALEŻNOŚCI OD SKALI I CECH PRZEWIDYWANEJ LUB WYSTĘPUJĄCEJ SYTUACJI AWARYJNEJ

Źródło: opracowanie własne.

²⁰ W jej skład wchodzi m.in.: członkowie rządu, gubernatorzy i szefowie dużych państwowych koncernów. Iwański, T. i Żochowski, P.: Perspektywy rozwoju pandemii COVID-19 na Ukrainie. W: Komentarze OSW, 2020, nr 323, s. 2.

Niezależnie od przyjętego poziomu zagrożenia epidemicznego związanego z rozprzestrzenianiem się COVID-19, zgodnie z art. 10 przywołanej powyżej ustawy, na terytorium Ukrainy w okresie kwarantanny zabrania się:

1. Przebywania w budynkach i obiektach użyteczności publicznej, komunikacji miejskiej bez stosowania środków ochrony indywidualnej – masek ochronnych zakrywających nos i usta (w tym wykonanych samodzielnie).
2. Przebywania na ulicy bez dokumentów tożsamości potwierdzających obywatelstwo lub szczególny status bądź bez zaświadczenia o zarejestrowaniu jako osoba bezdomna.
3. Samowolnego opuszczania miejsca samoizolacji lub obserwacji.
4. Przekraczania granicy państwowej przez cudzoziemców i bezpaństwowców (z wyłączeniem cudzoziemców lub bezpaństwowców zamieszkujących na stałe na terytorium Ukrainy oraz osób uznanych za uchodźców lub osób wymagających dodatkowej ochrony, pracowników misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, placówek oficjalnych misji międzynarodowych, organizacji akredytowanych na Ukrainie oraz członków ich rodzin, żołnierzy sił zbrojnych państw członkowskich NATO i państw członkowskich programu NATO „Partnerstwo dla pokoju”, zaangażowanych w szkolenie jednostek sił zbrojnych), bez ważnej polisy ubezpieczeniowej (certyfikatu) wystawionej przez firmę ubezpieczeniową zarejestrowaną na Ukrainie lub zagraniczną firmę ubezpieczeniową, która ma przedstawicielstwo na Ukrainie lub zawarłą umowę z partnerskim towarzystwem ubezpieczeniowym na Ukrainie (*assistance*) i pokrywa koszty związane z leczeniem COVID-19 oraz jest ważna przez cały planowany okres pobytu na Ukrainie.

5. Przekraczania punktów kontrolnych wjazdu na czasowo okupowane terytoria obwodu donieckiego oraz ługańskiego, Autonomicznej Republiki Krymu i miasta Sewastopol oraz opuszczania ich przez cudzoziemców i bezpieczeństwa bez posiadanej polisy ubezpieczeniowej (certyfikatu) wystawionej przez firmę ubezpieczeniową zarejestrowaną na Ukrainie lub zagraniczną firmę ubezpieczeniową, która ma przedstawicielstwo na Ukrainie lub zawartą umowę z partnerskim towarzystwem ubezpieczeniowym na Ukrainie (*assistance*) i pokrywa koszty związane z leczeniem COVID-19 oraz jest ważna przez okres pobytu na Ukrainie.

Ponadto, zgodnie z art. 11 tego aktu prawnego, na terytorium całego państwa zabroniona jest („zielony” poziom zagrożenia epidemicznego):

1. Organizacja imprez masowych (kulturalnych, sportowych, rozrywkowych, towarzyskich, religijnych, marketingowych i innych) z udziałem takiej liczby osób, iż więcej jedna osoba przypada na 5 m² powierzchni budynku lub terenu (w przypadku gdy impreza odbywa się w plenerze), a także działalność kin i instytucji kulturalnych z wypełnieniem kin lub sal powyżej 50% miejsc. Organizator imprezy jest odpowiedzialny za utrzymanie fizycznej odległości co najmniej 1,5 m pomiędzy uczestnikami.
2. Realizacja regularnych i nieregularnych przewozów drogowych pasażerów w większej liczbie niż liczba miejsc siedzących, wynikająca z charakterystyki technicznej pojazdu, podana w dowodzie rejestracyjnym danego pojazdu, przy czym przewoźnik odpowiedzialny jest za zapewnienie kierowcom środków ochrony indywidualnej, w tym masek ochronnych, oraz odpowiada za kontrolę stosowania przez pasażerów środków ochrony indywidualnej podczas transportu.

Zgodnie z art. 13 cytowanej ustawy na terenie regionu, gdzie ustalony jest „zielony” lub „żółty” poziom zagrożenia epidemicznego, dopuszcza się organizowanie imprez sportowych pod warunkiem przestrzegania przez zawodników oraz uczestników odpowiednich środków sanitarnych i przeciwepidemicznych oraz wprowadzenia obowiązkowej codziennej kontroli stanu zdrowia zawodników.

Na terenie regionu, gdzie ustalono „pomarańczowy” poziom zagrożenia epidemicznego, poza ograniczeniami antyepidemicznymi przewidzianymi dla „zielonego” i „żółtego” poziomu zagrożenia epidemicznego, zakazuje się:

1. Organizowania imprez masowych (kulturalnych, rozrywkowych, sportowych, towarzyskich, religijnych, marketingowych i innych) z udziałem powyżej 100 osób i takiej ich liczby, iż więcej jedna osoba przypada na 20 m² powierzchni budynku lub terenu (jeśli impreza odbywa się na wolnym powietrzu).
2. Działalności jednostek świadczących usługi noclegowe, z wyjątkiem hoteli.
3. Pracy w godzinach od 24.00 do 7.00 w lokalach rozrywkowych (klubach nocnych), a także w podmiotach gospodarczych świadczących usługi gastronomiczne (takich jak restauracje, kawiarnie, bary, snack-bary, stołówki, kawiarnie, bufety itp.), z wyjątkiem świadczenia usług cateringowych polegających na dostawie dań pod wskazany adres i realizacji zamówień na wynos.
4. Prowadzenia zajęć w placówkach oświatowych w grupach powyżej 20 osób, z wyłączeniem placówek przedszkolnych i liceów ogólnokształcących.
5. Działalności siłowni i klubów fitness.
6. Przyjmowania dzieci do placówek leczniczych dla dzieci.

Ponadto na terytorium regionu, w którym ustalono „czerwony” poziom zagrożenia epidemicznego, poza ograniczeniami antyepidemicznymi przewidzianymi dla „zielonego”, „żółtego” i „pomarańczowego” poziomu zagrożenia epidemicznego, zabroniony jest:

1. Regularny i nieregularny przewóz osób drogami, koleją, miejskim transportem elektrycznym, metrem, komunikacją podmiejską, z wyłączeniem:
 - a) samochodów, w których liczba pasażerów łącznie z kierowcą wynosi maksymalnie pięć osób;
 - b) służbowych i/lub wynajmowanych pojazdów samochodowych przedsiębiorstw, zakładów i instytucji, pod warunkiem że kierowcy i pasażerowie są wyposażeni w środki ochrony indywidualnej oraz przewóz odbywa się wyłącznie na trasach zgłoszonych policji co najmniej dwa dni wcześniej.
2. Pobyt uczniów w placówkach oświatowych.
3. Pobyt osób na terenie podmiotów gospodarczych prowadzących działalność kulturalną, w placówkach gastronomicznych (restauracjach, kawiarniach itp.), centrach handlowo-rozrywkowych, innych lokalach rozrywkowych, handlowych i usługowych, z wyjątkiem miejsc, w których prowadzona jest:
 - a) działalność związana z handlem żywnością, paliwem, produktami higienicznymi, lekarstwami i wyrobami medycznymi, lekami weterynaryjnymi, paszami, pestycydami i środkami agrochemicznymi, nasionami i materiałem nasadzeniowym;
 - b) działalność bankowa i ubezpieczeniowa, a także praktyka lekarska, praktyka weterynaryjna, sprzedaż paliw;
 - c) konserwacja i naprawa pojazdów, obsługa rejestratorów czynności rozliczeniowych, naprawa komputerów, artykułów gospodarstwa domowego i rzeczy osobistych, obsługa obiektów świadczących usługi pocztowe.

4. Działalność handlowa i świadczenie usług cateringowych polegających na dostawie dań pod wskazany adres.
5. Pobyt osób korzystających ze świadczeń socjalnych lub rehabilitacyjnych w instytucjach i placówkach świadczących usługi socjalne lub rehabilitacyjne.

Warto zwrócić uwagę, że to główny państwowy lekarz sanitarny Ukrainy opracowuje i zatwierdza środki przeciwepidemiczne określające specyfikę działalności podmiotów gospodarczych podczas kwarantanny.

Wprowadzony został także obowiązek samoizolacji, do monitorowania której wdrożono usługę elektroniczną „Akcja w domu” w ramach Państwowego Jednolitego Portalu Usług Elektronicznych²¹. Samoizolacji podlegają osoby, które:

1. Miały kontakt z pacjentem z potwierdzonym przypadkiem COVID-19, z wyjątkiem osób, które w trakcie wykonywania swoich obowiązków stosowały środki ochrony indywidualnej zgodnie z zaleceniami ich stosowania.
2. Podejrzewane są o zakażenie lub u których potwierdzono rozpoznanie COVID-19, pod warunkiem że dana osoba nie wymaga hospitalizacji.
3. Przekraczają granicę państwa i przybywają z państwa lub są obywatelami (podmiotami) państw o wysokim współczynniku występowania zarażeń COVID-19.

Na szczególną uwagę zasługuje Ustawa z dnia 6 kwietnia 2000 r. o ochronie ludności przed chorobami zakaźnymi (Dziennik Urzędowy Ukrainy z 2020 r., nr 23, poz. 166). Ustawa określa

²¹ KOSIYUK, T.: Informatsiya pro poshyrennya koronavirusnoyi infektsiyi 2019-nCoV [Information on the spread of coronavirus infection 2019-nCoV], 2020, <http://www.hrytsivrada.gov.ua/author/tetyana/page/9/> (dostęp: 10.09.2020).

prawne, organizacyjne i finansowe zasady funkcjonowania władzy wykonawczej, samorządu terytorialnego, przedsiębiorstw, instytucji i organizacji, których celem jest zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych, lokalizowanie i eliminowanie ich ognisk i epidemii. Ponadto ustawa reguluje prawa, obowiązki i odpowiedzialność osób prawnych i fizycznych w zakresie ochrony przed chorobami zakaźnymi.

4. PODSUMOWANIE

Na szczepie parlamentarnym na Ukrainie nie zatwierdzono zapisanego w Konstytucji stanu wyjątkowego, przewidującego możliwość wprowadzenia kwarantanny i ograniczenia praw i wolności obywateli, konieczną w okresie zwalczania pandemii. Trzeba zauważyć, że w celu zwalczania pandemii COVID-19 w wielu państwach, w tym na Ukrainie, postanowiono, że zamiast sięgać po wypracowane i obowiązujące regulacje prawne przewidziane jako przesłanki stanu wyjątkowego przez przepisy ustaw zasadniczych i doprecyzowane na gruncie zwykłych ustaw – zaczęto tworzyć w pośpiechu różnego rodzaju akty prawne o charakterze incydentalnym, w dodatku budzące niemałe wątpliwości co do ich zgodności z Konstytucją, co stwarza zagrożenie dla zachowania zasady spójności prawa.

Należy zwrócić uwagę, że wprowadzenie kwarantanny na terytorium Ukrainy połączone z ograniczeniem konstytucyjnych praw i wolności powinno być zgodne z wymogami przewidzianymi w ustawie zasadniczej. Warto przypomnieć, że art. 64 Konstytucji Ukrainy przewiduje, iż konstytucyjne prawa i wolności człowieka i obywatela nie mogą być ograniczone z wyjątkiem wypadków przewidzianych w Konstytucji Ukrainy, a zatem wyłącznie w warunkach proklamowania stanu wojennego lub wyjątkowego.

Wobec tego należy stwierdzić, że wprowadzenie takich ograniczeń pomimo niewdrożenia stanu wyjątkowego, lecz z powołaniem się na Kodeks obrony cywilnej Ukrainy, stanowi naruszenie cytowanej normy konstytucyjnej. Sytuacja wprowadzania znacznych ograniczeń praw i wolności obywatelskich bez formalnego ogłoszenia stanu wyjątkowego jest tym samym deliktem konstytucyjnym. Formalne niewprowadzenie stanu wyjątkowego mimo wystąpienia materialnych przesłanek jego zaistnienia nie może bowiem wyłączać ochrony konstytucyjnej dla praw i wolności obywatelskich. W świetle tezy o istnieniu na terytorium Ukrainy materialnego stanu wyjątkowego Dekret Gabinetu Ministrów nr 211 z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie zapobiegania rozprzestrzenianiu się ostrej choroby układu oddechowego COVID-19 spowodowanej przez koronawirusa SARS-CoV-2, podobnie jak Kodeks obrony cywilnej Ukrainy, naruszają ponadto normę zawartą w art. 106 Konstytucji Ukrainy, regulującą tryb wprowadzania stanu wyjątkowego i towarzyszących mu ograniczeń w zakresie praw i wolności jednostki. Doszło tym samym do wyeliminowania udziału Rady Najwyższej Ukrainy w procesie wprowadzania przedmiotowych obostrzeń, co uznać należy za zabieg podyktowany uwarunkowaniami politycznymi.

Podsumowując, pominięto w ten sposób zasadę proporcjonalności (określaną również jako zakaz nadmiernej ingerencji), która ujęta została przez ustrojodawcę w art. 64 Konstytucji Ukrainy. Ustanawia ona obowiązek, aby instrument prawny zastosowany dla osiągnięcia zakładanego celu był konieczny oraz adekwatny i aby związana z nim ingerencja nie była nadmierna. Przedmiotowa zasada określa granice ingerencji w konstytucyjne wolności i prawa. Zaś warunek, że ograniczenia ustanawiane są, wyłącznie w przypadku gdy są niezbędne w demokratycznym państwie prawa, implikuje nakaz zbadania, czy: przyjęty

akt normatywny jest w stanie doprowadzić do zakładanych skutków, przyjęta regulacja jest konieczna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest związana, oraz czy rezultaty przyjęcia aktu normatywnego pozostają w proporcji do obowiązków nałożonych przez ten akt na obywatela (proporcjonalność w ścisłym znaczeniu).

Ograniczenia wprowadzone przez Gabinet Ministrów Ukrainy w wyniku epidemii związanej z wirusem SARS-CoV-2 (w szczególności przyjęty Dekret Gabinetu Ministrów nr 211 z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie zapobiegania rozprzestrzenianiu się ostrej choroby układu oddechowego COVID-19 spowodowanej przez koronawirus SARS-CoV-2) doprowadziły do poniesienia znacznych strat przez gospodarstwa domowe, pracowników, przedsiębiorców oraz naruszyły stabilność finansową jednostek samorządu terytorialnego na wszystkich poziomach. Jednocześnie niezgodność z prawem wprowadzonych instrumentów mających na celu przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 jest potwierdzana nie tylko ich redundancją i brakiem odpowiedniego uzasadnienia niezbędności ich wdrożenia oraz dotkliwości każdego z nich, ale także rażącym naruszeniem procedur ustawowych i wymogów przewidzianych w Konstytucji Ukrainy. Zgodnie z ukraińskim prawem popełnione naruszenia stanowią podstawy do unieważnienia przedmiotowej uchwały Gabinetu Ministrów na drodze sądowej a w konsekwencji do zadośćuczynienia za szkody spowodowane nielegalną decyzją władzy publicznej.

BIBLIOGRAFIA:

- BRZEZIŃSKI, M.: Parlament wobec szczególnych zagrożeń – rozwiązania konstytucyjne wybranych państw obszaru byłego ZSRR. W: *Studia Politologiczne*, 2019, nr 33, s. 380–396.
- BYRYUKOV, D., Leshchenko, A.: Polytycheskye aspekty prynyatytya resheny v sfere hrazhdanskoj zashchyty v Ukrainy. W: *Hyleya, Nauchny Vestnyk*, 2015, nr 101, s. 468–471.
- FALECKI, J.: Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa Ukrainy. W: Brzoza, R., Lewandowski, J., Podciborski, T., *Wschodni wymiar globalizacji. Polityczne, gospodarcze i kulturowe wyzwania strefy eurazjatyckiej*. Kielce: Wydawnictwo Stowarzyszenia Współpracy Polska–Wschód, 2013, s. 99–108. ISBN 978-83-61791-36-2.
- HABIBI, R., BURFI, G., CAMPOS, T.: Do not violate the International Health Regulations during the COVID-19 outbreak. W: *The Lancet*, 2020, nr 395, s. 664–666.
- IWAŃSKI, T., ŻOCHOWSKI, P.: Perspektywy rozwoju pandemii COVID-19 na Ukrainie. W: *Komentarze OSW*, 2020, nr 323, s. 1–6.
- KOSIYUK, T. Informatsiya pro poshyrennya koronavirusnoyi infektsiyi 2019-nCoV [Information on the spread of coronavirus infection 2019-nCoV], 2020, <http://www.hrytsivrada.gov.ua/author/tetyana/page/9/> (dostęp: 10.09.2020).
- KOVALIV, M., RUTAR, A., PAVLYSHYN, Y.: Poryadok i pidstavy vvedennya pravovoho rezhymu nadzvychaynoho stanu. W: *Науковий Вісник Л'вівського державного університету внутрішніх справ*, 2015, nr 2, s. 180–188.
- KRYVACHUK, L.: Social services for children and youth during the COVID-19 pandemic in Ukraine. W: Piłkuła, N., Grewiński, M., Zdebska, E., Glac, W. (red.), *Wyzwania dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa*, Kraków: Biblioteka Instytutu Spraw Społecznych Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, 2020, s. 173–198. ISBN 978-83-66084-75-9.
- KUPRIY, W.: Konstytutsiynny protses: pytannya konstytutsiyno-pravovykh obmezhen [Constitutional process: issues of constitutional and legal restrictions]. Kiev: Instytut Zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrainy, 2019, s. 23.

- LUKASHOVA, S.: U rehionakh nadzvychayna sytuatsiya. Shcho tse i yak vplyne na zhyttya [The situation in the regions is emergency. What it is and how it will affect life]. W: Ukrayins'ka prawda [Ukrainian truth], 2020.
- NAGREBELNY, V.: Nadzvychaynyy stan [State of Emergency]. W: Levynets, Y. Shapoval, Y., Politychna entsyklopediya [Political encyclopedia], Kiev: Parlamentske vydavnytstvo, 2011, s. 472.
- NIKOŁAJEW, J.: Konstytucyjne gwarancje wolności sumienia i religii a wprowadzenie stanu wojennego na Ukrainie w 2018 r. W: Studia Prawnoustrojowe, 2019, nr 46, s. 291–306.
- OLECHNO, A.: Prezydent Ukrainy jako gwarant suwerenności i integralności terytorialnej państwa. W: Guzik-Makaruk, E., Pływaczewski, E. (red.), Współczesne oblicza bezpieczeństwa, Białystok: Temida 2, 2015, s. 345–354. ISBN 978-83-62813-66-7.
- PIECHOWIAK, M.: Klauzula limitacyjna a nienaruszalność praw i godności. W: Przegląd Sejmowy, 2009, nr 2(91), s. 55–77.
- PROKOP, K.: Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Białystok: Temida 2, 2005, s. 216. ISBN 83-89620-07-3.
- PROTASENKO, K.: Ohlyad normatyvno-pravovoyi bazy rezhymu nadzvychaynoho stanu v Ukrayini [Review of the regulatory framework of the state of emergency in Ukraine]. W: Visnyk Natsional'noyi akademii derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny, 2009, nr 1, s. 107–114.
- SHEMSHUCHENKO, Y.: Yurydychna entsyklopediya [Legal encyclopedia], Kiev: Ukrayinska entsyklopediya im. M.P. Bazhana, 2002, s. 435.
- STEC, A.: Stany nadzwyczajne w porządku konstytucyjnym Ukrainy – stan wojenny 2018 r. W: Przegląd Sejmowy, 2019, nr 5(154), s. 53–84.
- ŚLEDZIŃSKA-SIMON, A.: Analiza proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności. Wrocław: Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2019, s. 271. ISBN 978-83-66066-55-7.
- TULEJA, P.: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019, s. 685. ISBN 978-83-81609-70-8.

ZAKOLSKA, J.: Problem klauzuli ograniczającej korzystanie z praw i wolności człowieka w pracach konstytucyjnych, w poglądach doktryny i orzecznictwa. W: *Przegląd Sejmowy*, 2005, nr 5, s. 11–30.

Akty prawne

Konstytucja Ukrainy uchwalona na piątej sesji Rady Najwyższej 28 czerwca 1996 r. (tłum. Toczek, E., Kubik, A., Turłukowski, J., Konstytucja Ukrainy. Warszawa: Kancelaria Sejmu, 1999).

Ustawa z dnia 16 marca 2000 r. o reżimie prawnym stanu wyjątkowego, *Dziennik Urzędowy Ukrainy* z 2000 r., nr 23, poz. 176 [Zakon Ukrainy – Pro pravovyy rehym nadzvychaynoho stanu, *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2000, no. 23, st. 176].

Ustawa z dnia 6 kwietnia 2000 r. o ochronie ludności przed chorobami zakaźnymi, *Dziennik Urzędowy Ukrainy* z 2020 r., nr 23, poz. 166 [Zakon Ukrainy – Pro zakhyst naselennya vid infektsiynykh khvorob, *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2000, no. 29, st. 228].

Ustawa z dnia 2 października 2012 r. – Kodeks ochrony ludności Ukrainy, *Dziennik Urzędowy Ukrainy* z 2020 r., nr 2, poz. 5 [Zakon Ukrainy – Kodeks Tsyvil'noho Zakhystu Ukrainy, *Vidomosti Verkhovnoyi Rady*, 2013, no. 34–35, st. 458].

Dekret Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 22 lipca 2020 r. nr 641 o ustanowieniu kwarantanny i wprowadzeniu wzmocnionych środków przeciwepidemicznych na obszarach o znacznym rozprzestrzenianiu się ostrej choroby układu oddechowego COVID-19 wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2, *Dziennik Urzędowy Ukrainy* z 2020 r., nr 63, poz. 2029 [Postanova vid 22 lypnya 2020 r. no. 641 – Pro vstanovlennya karantynu ta zaprovadzhennya posylenykh protyepidemichnykh zakhodiv na terytoriyi iz znachnym poshyrennyam hostroyi respiratornoyi khvoroby COVID-19, sprychylenoyi koronavirusom SARS-CoV-2].